

Ideologiprojektet: Oversikt over et samfunnspsykologisk prosjekt¹.

Samfunnsideologiprojektet ved Universitetet i Oslo er et paraplyprosjekt med flere integrerte delprosjekter under ledelse av Hilde Eileen Nafstad og Rolv Mikkelsen Blakar. Prosjektet hviler på tre søyler:

- Nafstads empiriske kartlegging av samfunnsideologier og hvordan de former og påvirker individet. Hun bygger her på forskere/teoretikere som Bronfenbrenner, Billig, Schwartz, Seligman, Vetlesen (Nafstad, 2003, 2004).
- Nafstads analyser av antagelser, verdier og ideologier i selve faget. Her bygger hun på kritisk psykologi (f.eks. Prilleltensky) og fagetisk forskning innenfor positiv psykologi og generell vitenskapsteori (Nafstad, 2003, 2004, 2005, Nafstad & Blakar, 2002, Jørgensen & Nafstad, 2004).
- Blakars prosjekt ("Språk er makt") for å kartlegge endringer i samfunnsideologier gjennom de siste 35 år slik disse er avspeilet i språket (Blakar, 1973/2006, 2003).

Ideologibegrepet er viktig for å forstå sentrale sider ved kultur og samfunn. For analyser av ideologi(er) bidrar til å kaste lys over hvordan vi griper og konstruerer våre sosiale realiteter og skaper våre sosiale institusjoner, og hvordan samfunnets ulike institusjoner påvirker og styrer våre handlinger og sosiale relasjoner. Som sosialpsykologen Billig (1997, s.51) uttrykker viktigheten av ideologibegrepet: "If social psychologists take the project of investigating ideology seriously ... it will be addressing some of the most important issues in the contemporary social sciences."² Det som integrerer dette paraplyprosjektet med sine ulike empiriske delprosjekter, er at vi gjennom ulike analyser synliggjør ideologi og tatt-for-gitte forutsetninger (assumptions) og etiske verdier så vel i samfunnet som i selve psykologifaget.

Sentrale forskningstemaer i dette paraplyprosjektet er:

- Ideologi-/samfunnsideologibegrepet
- Samspillet mellom individ og samfunnets ideologier
- Minoritet/Majoritet og det flerkulturelle samfunn
- Språk og kommunikasjon (spes. mediespråk)
- Samspillet mellom samfunn og fag: Ideologier i samfunnet og forutsetninger (assumptions) i faget (med særlig vekt på markedsideologien og forholdet mellom individualisme og fellesskap).
- Etikk (område- og profesjonsetikk)
- Politisk psykologi (dvs hvordan kunnskapen vi får fram om den ideologiske og etiske situasjonen og endringer i denne kan brukes til å endre/forbedre samfunnet). Community psychology begrepet står da sentralt
- Metodeutvikling for å kartlegge kvalitative endringer (trendanalyser) av samfunnsideologier slik de er avspeilet i språket i den offentlige diskurs (Analyse av mediespråk lagret i elektroniske databaser – A-tekst for norske medier, LexisNexis for internasjonale medier).

¹ Prosjektet ble initiert i 2002 da de to prosjektlederne avsluttet ulike verv og andre oppgaver.

² Billig, M. (1997). Discursive, rhetorical, and ideological messages. In McGarty, C. & Haslam, S. A. (Eds.). *The message of social psychology*. Oxford: Basil Blackwell. pp. 36-53.

Dette prosjektet ble initiert i 2002³. I tillegg til de to prosjektlederne, Hilde Eileen Nafstad og Rolv Mikkel Blakar, er følgende knyttet til/har følgende vært knyttet til et eller flere delprosjekter⁴:

Master i sosialpsykologi Erik Carlquist.
PhD-stipendiat, Master i sosialpsykologi Joshua Phelps
PhD-stipendiat, Cand. Theol. Sissel Merete Finholt⁵
PhD-stipendiat, master i helsepsykologi, Albert Botchway
Cand. Psychol. Ingvild Aasen (tidl. Jørgensen)⁶
Cand. Philol. Jon Evang⁷
Cand. Psychol. Janicke Enkerud⁸
Master i psykologi Hanne Holt.⁹
Stud. Psychol. Christopher Lockwood Meyer¹⁰
Stud. Psychol. Kim Rand-Hendriksen¹¹
Masterstudent Kristoffer Blystad.¹²
Masterstudent Euisung¹³
Stud. Psychol. Karianne Throndsen¹⁴

I tillegg til de mange ulike større og mindre delprosjektene som Nafstad og Blakar leder/har ledet direkte (den konkrete tematikken i de ulike delprosjektene går fram av titlene på de ulike artikler og papers presentert i listene nedenfor), er fra og med årsskriftet 05/06 to store delprosjekter satt i gang i form av to PhD stipendiatprosjekter: Det ene med fokus på hvordan samfunnets ideologier og etiske verdier påvirker hvordan ulike profesjoner formulerer sine profesjonsidealer/profesjonsetikk (ved Cand. Theol. Sissel Finholt); det andre med fokus på endringer i samfunnets ideologier om det flerkulturelle (ved Master i sosialpsykologi Joshua Phelps). Et tredje mer omfattende delprosjekt er master i

³ Økonomisk har prosjektet fått noe driftsmidler fra Psykologisk institutt og for deler av prosjektet har Hilde E. Nafstad fått støtte fra UiOs Etikkprogram, men primært er prosjektet basert på deltakernes forskningstid og stipendiater/studenters avhandlinger/hoved- og masteroppgaver.

⁴ I tillegg til de på listen er Jakob Elsters PhD prosjekt om moralsk motivasjon (fullført 2006) indirekte knyttet til prosjektet ved at han ble veiledet av Hilde E. Nafstad.

⁵ Har vært ved Psykologisk institutt som kvalifiseringsstipendiat finansiert av Etikkprogrammet under veiledning av Hilde E. Nafstad. Hun har fra årsskiftet 05/06 fått PhD stipend fra Teologisk fakultet, og Hilde E. Nafstad er sammen med professor Svein Aage Christoffersen ved teologisk fakultet hennes veileder.

⁶ Skrev hovedoppgave på prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad.

⁷ Skrev hovedoppgave i filosofi med Hilde E. Nafstad som biveileder.

⁸ Skrev hovedoppgave på prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad.

⁹ Skrev masteravhandling innenfor prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad

¹⁰ Skriver hovedoppgave på prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad.

¹¹ Studentmedarbeider med bakgrunn i både psykologi og informatikk som videreutvikler metodologien og deltar i skåringsarbeidet og som skal skrive hovedoppgave innenfor rammen av prosjektet .

¹² Skriver masteravhandling innenfor prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad.

¹³ Skriver masteroppgave innenfor prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad.

¹⁴ Skriver hovedoppgave innenfor prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad.

helsepsykologi Albert Botchway som i komparativt perspektiv gjennomfører en del av de samme analysene som vi har utført i Norge i sitt afrikanske hjemland, Ghana.¹⁵

Innenfor UiO har samfunnsideologiprojektet samarbeid med Teologisk fakultet og Filosofisk institutt foruten at det er knyttet til Etikkprogrammet. Prosjektet var i 2005 deltaker i en tverrfaglig SFF søknad fra UiO med professor Arne Johan Vetlesen som ansvarlig prosjektleder.

Internasjonalt har prosjektet samarbeid med Federal University of Surrey's Centre for Applied and Professional Ethics (FUSCAPE) i London, Institute of Communication Ethics, Lincoln, England og Prilleltenskys prosjekt "Power and psychopolitical and ecological validity", Vanderbilt University, USA. Prosjektet er tiltenkt en rolle i en EU-søknad som planlegges organisert av FUSCAPE. Videre er prosjektet involvert i samarbeid gjennom både den europeiske og den amerikanske organisasjonen for positiv psykologi. Når det gjelder politisk psykologi, dvs hvordan kunnskapen vi får fram om ideologiske og etiske endringer kan brukes til å endre/forbedre samfunnet, har vi kontakt og samarbeid med Maritza Montero, Caracas, Venezuela, som er president i International Society of Political Psychology.

Presentasjon av metodologien (arbeidsrapporter):

1. Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2002). Ideologier kartlagt gjennom mediespråket: En analysemetode. Arbeidsrapport nr. 1 fra Samfunnsideologiprojektet, Universitetet i Oslo. 22 s.
2. Nafstad, H. E., Carlquist, E. & Blakar, R. M. (2004). Ideology as reflected in language: A theoretical-methodological approach for representing the societal level in social psychology. Arbeidsrapport nr. 2 fra Samfunnsideologiprojektet, Universitetet i Oslo. 30 s.
3. Nafstad, H. E., Carlquist, E. & Blakar, R. M. (2004). Ideologier kartlagt gjennom mediespråket: Metodologiske notater. Arbeidsrapport nr. 3 fra Samfunnsideologiprojektet, Universitetet i Oslo. 50 s.
4. Nafstad, H. E., Blakar, R. M., Carlquist, E., Phelps, J. M. & Rand-Hendriksen, K. (2006). Globalization and the spread of neo-liberalism: Ideology as reflected in the language. *Arbeidsrapport nr. 4 fra Samfunnsideologiprojektet, Universitetet i Oslo.* 39 s.

Aktuelle publikasjoner fra samfunnsideologiprojektet:

(a) Internasjonale publikasjoner.

5. Nafstad, H. E. (2003). The neo-liberal ideology and the self-interest paradigm as resistance to change. *Journal of Radical Psychology*, 3, 3-21.

¹⁵ Albert Botchway har fått quote stipend fra januar 2007 for å ta sin PhD innenfor prosjektet under veiledning av Hilde E. Nafstad, men han vil få amerikansk statsborgerskap og velger sannsynligvis USA framfor Norge. Vi har likevel avtale om å videreføre dette komparative delprosjektet, men i noe mindre skala.

6. Blakar, R. M. & Nafstad, H. E. (2004). Towards a definition of communication that encompasses ethical dimensions. *Ethical Space – The International Journal of Communication Ethics*, 1, no 4, 13-17.
7. Jørgensen, I. & Nafstad, H. E. (2004). Positive Psychology: Historical, Philosophical, and Epistemological Perspectives. I Linley, A. & Joseph, S. (Eds.). *Positive psychology in practice*. New York: Wiley. s.15-34.
8. Nafstad, H. E. (2005). Assumptions and values in the production of knowledge: Towards an area ethics of psychology and the social sciences. I Robinson, S. & Katulushi, C. (Eds.). *Values in higher education*. Vale of Glamorgan, Cardiff: Aureus Publishing. s.150-158.¹⁶
9. Nafstad, H. E., Phelps, J. M., Carlquist, E. & Blakar, R. M. (2005). The representation of social issues in public discourse and newspaper language. *European Journal of Social Psychology*, 35, 829-833.
10. Blakar, R. M. & Nafstad, H. E. (2006). Towards a definition of communication that encompasses ethical dimensions. In R. Keeble (Ed.). *Communication ethics today*. (pp. 177-186). Leister: Troubador Publishing.
11. Nafstad, H. E., Carlquist, E., Aasen, I. S. & Blakar, R. M. (2006). Assumptions in psychology and ideological shifts in society: A challenge for positive psychology. In A. Delle Fave (Ed.). *Dimensions of well-being. Research and interventions*. (pp. 512-528). Milano: Franco Angeli.
12. Nafstad, H. E., Carlquist, E., Rand-Hendriksen, K. & Blakar, R. M. (2006). Globalizzazione, ideologia e benessere. (Globalization, ideology and wellbeing.) *Passaggi*, 11, 54-75.
13. Blakar, R. M. & Nafstad, H. E. (in press). Critical Psychology in Norway: A brief review commenting on why critical psychology is currently virtually absent. *Annual Review of Critical Psychology*,
14. Blakar, R. M. (in press). Ideological shifts in society and assumptions in psychology: I S. Robinson & J. Strain (Eds.). Leister: Troubador publishing.
15. Carlquist, E., Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (in press). Community psychology in a traditional Scandinavian welfare society: The case of Norway. In S. Reich, M. Riemer, I. Prilleltensky & M. Montero (Eds.). *International community psychology: History and theories*. New York: Kluwer Academic Publishers.
16. Nafstad, H. E. (in press). Human suffering: Psychological assumptions and area ethical considerations. I S. Robinson & J. Strain (Eds.). Leister: Troubador publishing.
17. Nafstad, H. E., Carlquist, E. & Blakar, R. M. (in press). Community and care work in a world of changing ideologies. *Community, Work and Family*,
18. Nafstad, H. E., Blakar, R. M., Carlquist, E., Phelps, J. M. & Rand-Hendriksen, K. (submitted). Globalization, neo-liberalism and community psychology. *American Journal of Community Psychology*,

(b) Papers presented på internasjonale konferanser.

¹⁶ Denne kommer i tysk utgave i tidsskriftet *Systeme*.

19. Nafstad, H. E. (2002). Solidarity and ideology: On the interplay between psychology's understanding of the individual and ideologies in society. Paper presented at Bolton Institute Discourse Unit, Bolton October 17th 2002.
20. Nafstad, H. E. (2003). Area ethics: To integrate basic, applied, and professional ethics in a particular field of activity. Proceedings from First international conference on teaching applied and professional ethics in higher education, Roehampton, London, September 2-4. Pp.145-151.
21. Blakar, R. M. (2003). The whys and hows of ethics in universities. Key note speech at First international conference on teaching applied and professional ethics in higher education, Roehampton, London, September 2-4. (Pp. 158-164 in the proceedings from the conference.)
22. Nafstad, H. E. (2004). Area ethics and ethical sensitivity. Paper presented at an international workshop on teaching applied and professional ethics in higher education, Guilford, London, 28th July 2004.
23. Blakar, R. M. & Nafstad, H. E. (2004). Towards a definition of communication that encompasses ethical dimensions. Proceedings from the second international conference on communication ethics, Lincoln, England, June 14-15th. Pp. 50-56.
24. Blakar, R. M. (2004). Linking Surrey and Oslo – prospects for collaboration in concrete projects. Paper presented at an international workshop on teaching applied and professional ethics in higher education, Guilford, London, 28th July 2004.
25. Nafstad, H. E., Carlquist, E., Jørgensen, I. S. & Blakar, R. M. (2004). Ideological shifts in society and assumptions in psychology: A challenge for Positive Psychology. Paper presented at 2nd European Conference on Positive Psychology, Verbania Pallanza, Italy, 5-8 July.
26. Nafstad, H. E., Carlquist, E. & Blakar, R. M. (2005). Community and care work in a world of changing ideologies. Paper presented at the first International Conference on Community, Work and Family: Change and Transformation, Manchester, 16-18 March, 2005.
27. Blakar, R. M. (2005). Ethical consequences for psychology and the social sciences of ideological shifts in society. Paper presented at Second international conference on teaching applied and professional ethics in higher education, Roehampton, London, August 30-September 1, 2005.
28. Nafstad, H. E. (2005). Human suffering: Psychological assumptions and area ethical considerations. Paper presented at Second international conference on teaching applied and professional ethics in higher education, Roehampton, London, August 30th -September 1st, 2005.
29. Phelps, J. M. & Carlquist, E. (2006). An ideology of ethnicity and immigration emerging in the Norwegian language. Paper presented at White Terror/(Post) Empire Conference at London School of Economics, May 19-20th 2006.
30. Blakar, R. M., Nafstad, H. E., Carlquist, E., Phelps, J. M. & Rand-Hendriksen, K. (to be presented). Globalization, media language and social representations: The case of Norway. Paper to be presented at VIII International Conference on Social Representations, Roma 28.8-1.9 2006.

31. Phelps, J. M. Blakar, R. M. Carlquist, E. Nafstad, H. Rand-Hendriksen, K. (2006). Ideological issues in the 2004 American Presidential Election: Same-Sex Marriage. Paper to be presented at VIII International Conference on Social Representations; 28.08-01.09.2006.
32. Nafstad, H. E., Rand-Hendriksen, K. & Blakar, R. M. (2006). Gratitude and society: Societal ideologies of gratitude. Paper presented at 3rd European Conference on Positive Psychology, Braga, Portugal, 3-6 July, 2006.
33. Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2006). Changing societal ideologies and ethical issues. Paper presented at an international workshop on teaching applied and professional ethics in higher education, Guilford, London, 18th July 2006.
34. Phelps, J. M. & Carlquist, E. (to be presented). An ideology of ethnicity and immigration emerging in the Norwegian language: An exploratory study. 8th conference on social and community psychology. Trondheim, 9-10 November, 2006.

(c) Nasjonale publikasjoner.

35. Blakar, R. M. (2003). Mannsrolla – motstandsdyktig mot likestilling. I Morken, I. (Red.) *Festsskrift til Berit Ås på 75 års dagen*. Oslo: Kondor forlag. s.117-130.
36. Blakar, R. M. (2003). Medisin, kommunikasjon, språk og (av)makt. I P. Fugelli, G. Stang & B. Wilmar (Eds.). *Makt og medisin*. Oslo: Makt- og demokratiutredningens rapportserie nr. 57, 156-172.
37. Nafstad, H. E. (2004). Individet – ikke bare egoistisk men også altruistisk. I Nafstad, H. E. (Ed.). *Det omsorgsfulle mennesket*. Oslo: Gyldendal Akademiske. s. 55-82.
38. Nafstad, H. E. (2004). (Red.). *Det omsorgsfulle mennesket*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
39. Nafstad, H. E. (2005). Assumptions and values in the production of knowledge: Towards an area ethics of psychology and the social sciences. *Impuls*, 59, (nr. 3), 15-19.
40. Nafstad, H. E. & Aasen, I. S. (2004). Samspillet individ-samfunn: En utfordring for Positiv Psykologi. *Impuls*, 58, (nr. 1), 84-88.
41. Blakar, R. M. & Nafstad, H. E. (2004). Kommunikasjon – etikk og motivasjon. I H. E. Nafstad (Red.). *Det omsorgsfulle mennesket*. Oslo: Gyldendal Akademiske. s. 150-176.
42. Blakar, R. M. (2004). Frå gen til samfunnsideologi. *Impuls*, 58, (nr. 1), 77-83.
43. Carlquist, E. (2005). Ideologibegrepet: Ulike tilnærminger. *Impuls*, 59, (nr.3), 5-10.
44. Jørgensen, I. & Nafstad, H. E. (2005). Positive Psychology: Historical, Philosophical, and Epistemological Perspectives. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 42, 885-896.

45. Nafstad, H. E. (2005). Forholdet mellom individualisme og fellesskap: En utfordring for positiv psykologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 42, 903-908.
46. Phelps, J. M. (2005). Ideological Issues American Elections: Same-Sex Marriage. *Impuls*, 59, (nr. 3), 58-67.
47. Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2006). Kulturelle forskjeller, sosial klasse, språk og kompensatorisk undervisning. I Blakar, R. M. (Red.). *Språk er makt*. (s. 178-195). Oslo: Pax. (Revidert og utvidet utgave.)
48. Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2006). Ideologier kartlagt gjennom mediespråket: En analysemetode. I Blakar, R. M. (Red.). *Språk er makt*. (s. 262-290). Oslo: Pax. (Revidert og utvidet utgave.)
49. Blakar, R. M. (2006). Språk er makt gjennom 35 år (1970-2005). I Blakar, R. M. (red.). *Språk er makt*. (s. 11-45). Oslo Pax. (Revidert og utvidet utgave.)
50. Blakar, R. M. (2006). *Språk er makt*. Oslo: Pax. (Revidert og utvidet utgave.)

(d) Popularisering, foredrag, intervjuer, osv

51. Blakar, R. M. (2002). Kvinner er menn. *Dagsavisen*, kronikk 14. Oktober 2002.
52. Blakar, R. M. (2002). 12 korte skisser. *Dagbladets helgemagasin*, 26. Oktober 2002.
53. Blakar, R. M. (2004). Språk, makt og omsorg. Kronikk, *Dagbladet*, 1. juni, 2004.
54. Blakar, R. M. (2004). Språkleg avmakt i globaliseringas tidsalder. *Språklig samling*, 45, (no 3), 8-9.
55. Blakar, R. M. (2004). Norsk er eit språk under aukande press. Kronikk, *Aftenposten*, 17. juni 2004.
56. Nafstad, H. E. (2004). Vi og de andre. Om soldaters opplevelser i krig. Foredrag på Krigsskolen i anledning markeringen av 8. april.
57. Blakar, R. M. (2005). Om terrorisme: Språk er makt. Foredrag på Studentersamfunnets Fredsfestival 2005, 11. mars.
58. Blakar, R. M. (2005). Samfunnsideologi som portvakt i kunnskapssamfunnet. *Dag og Tid*, 30. april 2005.
59. Nafstad, H. E. (2005). Intervju om positiv psykologis framtid. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 42, 941.
60. Nafstad, H. E. (2005). Om forholdet mellom individualisme og fellesskap: En utfordring for positiv psykologi. Foredrag på Norsk Psykologforenings Kongress "positiv psykologi i praksis", Oslo, september 1-2.
61. Nafstad, H. E. (2005). Intervju om positiv psykologi. *Aftenposten*, 1. november, 2005.
62. Nafstad, H. E. (2005). Trenger profesjonsfaget psykologi områdeetikk? Foredrag på Universitetet i Oslos Etikkseminar, 14. april, 2005.
63. Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2006). Samtale om det omsorgsfulle mennesket. Radio, 16. januar 2006.
64. Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2006). Samtale om ideologiprojektet i "På livet laus". Radio 26. februar 2006.

65. Lystrup, M. (2006). Ordenes skjulte budskap. (Journalistisk presentasjon av ideologiprojektet.) *Vårt Land*, 1. mars 2006.
66. Blakar, R. M. (2006). Språk og ideologi i "Norgesglasset". Radio 2. mars 2006.
67. Sørensen, S. (2006). Adjø solidaritet – shop ohoi! (Intervju om ideologiprojektet.) www.kvinneguiden.no, 17. mars 2006.
68. Nafstad, H. E. & Blakar, R. M. (2006). Omsorg i fag og samfunn. Foredrag på festsymposiet 'Medmennesker, omsorg og psykologisk forskning' til ære for Karsten Hundeide i Det Norske Vitenskapsakademi, 29. mai, 2006.
69. Nafstad, H. E. (2006). Intervju om verdisynet i psykologi (fra Freud til positiv psykologi). *Vårt Land*, 29. mai, 2006.
70. Nafstad, H. E. (2006). Intervju om *Det omsorgsfulle mennesket* i "Brunch". Radio 4. juni, 2006.
71. Nafstad, H. E. (2006). Intervju om *Det omsorgsfulle mennesket* i *Bedre Helse*, September 2006.

(e) Hovedoppgaver og masteravhandlinger.

72. Jørgensen, I. S. (2003). *Positiv Psykologi: En metateoretisk analyse*. Hovedoppgave. Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.
73. Evang, J. A. L. (2003). *Om moderne moral – en moralfilosofisk undersøkelse av dens problemer, kilder og mulighetsbetingelser*. Hovedoppgave, Filosofisk institutt, Universitetet i Oslo.
74. Enkerud, J. V. (2004). *Kampen om ideologiene innenfor helse og omsorgssektoren*. Hovedoppgave. Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.
75. Holt, H. K. (2006). Based on the value perspective of positive psychology – how is working life reflected in the public discourse? Masteravhandling, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

(f) Aktuelle beskrivelser av delprosjekter.

76. Botchway, A. (2006). Ideology and ideological shifts in Ghana – a West-African society: a longitudinal (1992-2007) social psychological analysis of how globalization influences our lives. Research Proposal.
77. Finholt, S. M. (2005). Profesjonsetikk: Profesjonstudenters utvikling av possible selves. Prosjektbeskrivelse.
78. Holt, H. K. (2005). Work life according to positive psychology *versus* as reflected in public discourse in Norway. Project description.
79. Phelps, J. M. (2005). The Social Psychology of Intercultural Relations in Norway: Ideology of Multiculturalism. Research Proposal.